

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2019 m. rugsėjo 16 d.
(OR. en)

12107/19

COHOM 96
COPS 274
DEVGEN 164
FREMP 113
CONUN 113
CFSP/PESC 669

POSĖDŽIO REZULTATAI

nuo:	Tarybos generalinio sekretoriato
kam:	Delegacijoms

Ankstesnio dokumento Nr.:	10842/19
------------------------------	----------

Dalykas:	ES kovos su kankinimu ir kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ar baudimu trečiosiose šalyse politikos gairės – 2019 m. gairių peržiūra
----------	---

Delegacijoms priede pateikiamos 2019 m. rugsėjo 16 d. įvykusiame 3712-ame Tarybos posėdyje priimtose ES kovos su kankinimu ir kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ar baudimu trečiosiose šalyse politikos gairės – 2019 m. gairių peržiūra.

**ES KOVOS SU KANKINIMU IR KITOKIU ŽIAURIU, NEŽMONIŠKU AR ŽEMINANČIU
ELGESIU AR BAUDIMU TREČIOSIOSE ŠALYSE POLITIKOS GAIRĖS**

(2019 m. gairių peržiūra)

Turinys

I. ĮVADAS	3
A. Priežastys imtis veiksmų	3
B. Tikslas ir taikymo sritis	4
C. Sąvokų apibrėžtys ir bendroji informacija	5
II ES VEIKSMAI	9
A. Politikos gairės	9
B. Politinės ir finansinės priemonės	11
III. VEIKSMŲ SKIRSNIS	17
1. Kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio uždraudimas	17
1.1 Uždrausti kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį teisėje	18
1.2 Dar kartą patvirtinti absoliutų kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio uždraudimą politikoje	21
2. Kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevencija	22
2.1 Laikytis su sulaikymu susijusių apsaugos priemonių ir procedūrų	22
2.2 Užtikrinti veiksmingą ir saugų skundų teikimo mechanizmą	24
2.3 Sudaryti sąlygas veiksmingiems sulaikymo stebėsenos ir priežiūros mechanizmams	25
3. Kova su nebaudžiamumu	26
4. Aukų teisių gynimas, įskaitant reabilitaciją	28
IV. PRIEDAI	31
I priedas. Aktualių dokumentų sąrašas	31
II priedas. Santrumpų sąrašas	35

I. ĮVADAS

A. Priežastys imtis veiksmų

1. Kankinimas ir kitoks netinkamas elgesys yra vienas iš labiausiai pasibaisėtinų žmogaus teisių, žmogaus neliečiamumo ir žmogaus orumo pažeidimų. Pagal Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją niekas negali būti kankinamas arba patirti žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį, arba būti baudžiamas. Pagal tarptautinę teisę neleidžiamos jokios išimtys. Visos šalys yra įpareigosos nedarant išimčių drausti visų formų kankinimą ir kitokią netinkamą elgesį bet kuriomis aplinkybėmis.
2. Nepaisant šio visiško uždraudimo, daugelyje pasaulio vietų vis dar pasitaiko kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio atvejų. Kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio vykdytojai ir toliau daugelyje šalių lieka nenubausti, o daugumai aukų sunku pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis.
3. Europos Sąjunga yra grindžiama nedalomomis ir visuotinėmis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisinės valstybės principu ir pagarba žmogaus teisėms. Kova su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu įtvirtinta Europos Sąjungos sutartyse ir Pagrindinių teisių chartijoje¹. Tai vienas iš ES išorės veiksmų prioritetų.
4. Šiomis gairėmis ES dar kartą patvirtina savo tvirtą įsipareigojimą visame pasaulyje kovoti su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu pagal atitinkamas tarptautines ir regionines sutartis ir žmogaus teisių standartus, įskaitant teisingumo vykdymo ir ginkluoto konflikto valdymo standartus. Vykdydama šią veiklą, ES laikosi visapusiško požiūrio, apimančio visus pagrindinius elementus siekiant, kad kankinimas būtų panaikintas: draudimą, prevenciją, atskaitomybę ir teisių gynimo priemones.

¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 4 straipsnis.

B. Tikslas ir taikymo sritis

5. Nuo 2012 m. atliktos paskutinės gairių peržiūros² kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio srityje tiek pasauliniu, tiek ES lygmeniu įvyko daug politikos pokyčių, todėl tapo būtina vėl peržiūrėti gaires. Pagrindiniai ES žmogaus teisių ir žmogaus orumo propagavimo politikos sistemos dokumentai šiuo metu yra visų pirma Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija³ ir Europos konsensusas dėl vystymosi⁴.
6. Šių gairių tikslas – ES institucijoms ir valstybėms narėms teikti praktines rekomendacijas, kurios gali būti naudojamos joms plėtojant santykius su trečiosiomis valstybėmis ir daugiašaliuose žmogaus teisių forumuose siekiant paremti dedamas pastangas visame pasaulyje panaikinti kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį.
7. Jomis taip pat bus sustiprinta ir papildyta ES žmogaus teisių politika, ES strateginė programa ir veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje⁵, ES paramos pereinamojo laikotarpio teisingumui politikos programa⁶ (kurios tikslas, *inter alia*, panaikinti nebaudžiamumą ir aukoms užtikrinti pripažinimą bei teisių gynimo priemonės) ir kitų ES gairių žmogaus teisių srityje įgyvendinimas⁷. Visų pirma šios gairės turi būti skaitomos kartu su ES gairėmis dėl mirties bausmės⁸. ES mano, kad mirties bausmė yra sunkus žmogaus teisių ir žmogaus orumo pažeidimas, ir tvirtai prieštarauja mirties bausmės taikymui bet kuriuo metu ir bet kokiomis aplinkybėmis.
Be to, šios gairės papildys ES gaires dėl skatinimo laikytis tarptautinės humanitarinės teisės.

² ES kovos su kankinimu ir kitokiu žiauru, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ar baudimu trečiosiose šalyse politikos gairės, Tarybos priimtos 2001 m. balandžio 9 d., peržiūrėtos 2008 m. ir 2012 m. (žr. 2012 m. kovo 20 d. dok. 6129/1/12).

³ „Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa. Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija“, 2016 m. birželio mėn., https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf.

⁴ Naujasis Europos konsensusas dėl vystymosi „Mūsų pasaulis, mūsų orumas, mūsų ateitis“, OL C 210, 2017 6 30.

⁵ ES strateginė programa ir veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje, dok. 11855/2, 2012 m. birželio mėn.
2015–2019 m. veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje, JOIN(2015) 16 final; Tarybos išvados, dok. 10897/15.

⁶ 2015 m. lapkričio 16 d. Tarybos išvados „ES parama pereinamojo laikotarpio teisingumui“, dok. 13576/15.

⁷ Visas ES gaires žmogaus teisių srityje galima rasti adresu https://eeas.europa.eu/topics/human-rights-democracy/6987/eu-human-rights-guidelines_en.

⁸ ES gairės dėl mirties bausmės, Tarybos priimtos 2013 m. balandžio 12 d., dok. 8416/13.

C. Sąvokų apibrėžtys ir bendroji informacija

8. Sąvoka „kankinimas“ šiose gairėse vartojama laikantis JT Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 1 straipsnyje pateiktos sąvokos apibrėžties.

„a) kankinimas – tai bet koks veiksmas, kuriuo asmeniui tyčia sukeliamas stiprus fizinis ar psichinis skausmas arba kančia siekiant išgauti iš jo ar trečiojo asmens informaciją arba prisipažinimą, nubausti jį už kokį nors veiksma, kurį jis arba trečiasis asmuo įvykdė ar yra įtariamas jį įvykdęs, arba įbauginti ar priversti jį arba trečiąjį asmenį ką nors padaryti, arba dėl bet kurios kokių nors diskriminavimų grindžiamos priežasties, kai tokį skausmą ar kančią sukelia viešosios valdžios pareigūnas ar kitas oficialias pareigas einantis asmuo arba kai jis sukeliamas jam kurstant arba sutinkant ar jo tyliu pritartimu. Šis apibrėžimas neapima tik teisėtomis sankcijomis sukeliamo, joms būdingo arba su jomis susijusio skausmo ar kančios.“

Šiose gairėse „kitoks netinkamas elgesys“ – tai visų formų žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys ar baudimas⁹, įskaitant fizinę bausmę, dėl kurios asmuo netenka fizinės ir psichinės sveikatos.

9. Kankinimas ir kitoks netinkamas elgesys gali būti praktikuojamas visur, kur žmonėms atimta laisvė, pavyzdžiui, policijos nuovadose, kardomojo kalinimo įstaigose, kalėjimuose, imigrantų sulaikymo centruose, taip pat psichiatrijos įstaigose, vaikų ir jaunimo įstaigose, privačiose laisvės atėmimo vietose ir t. t.

Svarbu prisiminti, kad sulaikymo sąlygų standartų, kaip apibrėžta atitinkamoje tarptautinėje ir regioninėje sistemoje, nesilaikymas gali būti laikomas netinkamu elgesiu ar net kankinimu¹⁰.

⁹ „Kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo“ sąvokos apibrėžtis, kuri nepateikta JT konvencijoje prieš kankinimą, turėtų būti suderinta su Europos žmogaus teisių teismo praktika.

¹⁰ 1988 m. gruodžio 9 d. JT GA rezoliucija 43/173 priimtas JT bet kokia forma sulaikytų ar įkalintų visų asmenų apsaugos principų sąvadas; Europos žmogaus teisių teismo praktika; Nelsono Mandelos taisyklės.

Kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį gali vykdyti tiek valstybiniai, tiek nevalstybiniai subjektai įvairiomis kitokiomis aplinkybėmis ir įvairiose kitose vietose, be kita ko, priverstinio dingimo atveju ir smurto bei prievartos atvejais, nesvarbu, ar tai būtų smurtas šeimoje, seksualinis smurtas ar smurtas dėl lyties ar dėl bet kurios nors kitos rūšies diskriminacijos.

Kankinimas, įskaitant seksualinį smurtą ir smurtą dėl lyties, taip pat naudojamas kaip karo ginklas.

10. Pirmiau minėta Konvencija ir jos fakultatyvus protokolai, taip pat atitinkama Europos žmogaus teisių teismo praktika yra ES kovos su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu politikos pagrindas. ES atsižvelgia į sutartimis grindžiamų prevencijos institucijų, pavyzdžiui, JT komiteto prieš kankinimą, JT kankinimo prevencijos pakomitečio, JT pranešėjų ir Europos Tarybos komiteto prieš kankinimą, rekomendacijas. Be to, ES dar kartą patvirtina, kad visi sunkiausi tarptautinei bendruomenei susirūpinimą keliantys nusikaltimai, pavyzdžiui, genocidas, karo nusikaltimai ir nusikaltimai žmoniškumui, priklauso Tarptautinio baudžiamojo teismo jurisdikcijai.
11. Vienas iš didžiausių nuo 2012 m. įvykusių tarptautinių pokyčių – 2015 m. priimta **JT Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.** 16-ojo Darnaus vystymosi tikslo esmė – skatinti taiką ir įtraukią visuomenę, įskaitant žmogaus teisių propagavimą ir visuotinės teisės kreiptis į teismą užtikrinimą, visų pirma paminint būtinybę nutraukti smurtą prieš vaikus, jų išnaudojimą, neteisėtą prekybą vaikais ir visų formų prieš vaikus nukreiptą smurtą bei jų kankinimą¹¹. Be to, 2015 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė peržiūrėtas standartines minimalias elgesio su kalintais taisykles (**Nelsono Mandelos taisyklės**¹²), kuriomis nustatomos ir sugriežtinamos svarbios apsaugos nuo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio priemonės, ypač 43 taisyklėje.

¹¹ ES gairės dėl vaiko teisių propagavimo ir apsaugos (Tarybos priimtos 2017 m. kovo 6 d.).

¹² Su 2015 m. gruodžio 17 d. JT GA priimtomis JT Nelsono Mandelos taisyklėmis galima susipažinti čia; tai peržiūrėtos 1955 m. JT priimtose standartines minimalias elgesio su kalintais taisykles.

2017 m. gruodžio mėn. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 72/163 dėl kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo, o Jungtinių Tautų komitetas prieš kankinimą paskelbė bendrąjį komentarą Nr. 4¹³ dėl Konvencijos 3 straipsnio įgyvendinimo (įskaitant **negražinimo** principo užtikrinimo prevencines priemones, draudimą į kitą valstybę išsiųsti, deportuoti ar jai išduoti asmenį, kai yra svarus pagrindas manyti, kad tam asmeniui gresia kankinimas).

2018 m. kovo mėn. Jungtinių Tautų žmogaus teisių taryba priėmė Rezoliuciją 37/19 dėl neigiamo **korupcijos** poveikio teisei nebūti kankinamam ir nepatirti kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo.

2016 m. rugsėjo mėn. priimtoje Niujorko deklaracijoje dėl pabėgėlių ir migrantų pareikšta pasaulio vadovų politinė valia gelbėti visų žmonių gyvybes ir apsaugoti jų žmogaus teises; 2018 m. JT Generalinė Asamblėja¹⁴ priėmė **Pasaulinį susitarimą dėl pabėgėlių ir Pasaulinį susitarimą dėl saugios, tvarkingos ir teisėtos migracijos**. 2016 m. ES partnerystės migracijos srityje modelyje nustatyti prioritetai ir rezultatai, priderinti prie kiekvienos šalies aplinkybių, visapusiškai gerbiant žmogaus teises.

12. **2016 m. Visuotinėje ES užsienio ir saugumo politikos strategijoje** dar kartą patvirtintas įsipareigojimas žmogaus teisių aspektą integruoti į visus politikos sektorius ES išorės veiksmų kontekste ir būtinybė didinti valstybės ir visuomenės atsparumą sudėtingoje pasaulinėje aplinkoje¹⁵. 2017 m. priėmusios naują **Europos konsensuą dėl vystymosi** ES ir jos valstybės narės taip pat dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą propaguoti žmogaus orumą.

¹³ Žr. Konvencijos prieš kankinimą bendrąjį komentarą Nr. 4, JT dok. CAT/CAT-C-GC-4. Su visu dokumento tekstu galima susipažinti [čia](#).

¹⁴ Ne visos valstybės narės JT Generalinėje Asamblėjoje balsavo už šiuos susitarimus.

¹⁵ Strateginis požiūris į atsparumą ES išorės veiksmų srityje, SWD(2017) 226 final, 2017 m. birželio mėn.

Taikydama **teisėmis grindžiamą požiūrį į vystomąjį bendradarbiavimą**¹⁶, ES 2015 m. priėmė antrąjį **Veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje**, kurio 13 tiksle dėl kovos su kankinimu ir mirties bausmės panaikinimo pabrėžiamos sąsajos tarp kankinimo, mirties bausmės, savavališko sulaikymo ir priverstinio dingimo.

Šioje gairių redakcijoje atsižvelgiama į 2016 m. **ES ir NVO forumo žmogaus teisių klausimais** išvadas, kuriose daugiausia dėmesio skirta kankinimui ir netinkamam elgesiui ir nagrinėjamas kompleksinio požiūrio poreikis¹⁷.

Jose taip pat atkreipiamas dėmesys į **Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljansą**¹⁸ – tai 2017 m. rugsėjo mėn. pradėta ES vadovaujama iniciatyva (drauge su Argentina ir Mongolija), kuria siekiama nutraukti pasaulinę prekybą kankinimui ir mirties bausmei skirtomis prekėmis.

¹⁶ Tarybos išvados dėl visos žmogaus teisės apimančio teisėmis grindžiamo požiūrio į vystomąjį bendradarbiavimą, dok. 9987/14, 2014 m. gegužės mėn.

¹⁷ „Vieningi kovoje su visų formų kankinimu. Kompleksinio požiūrio taikymas siekiant visame pasaulyje užkirsti kelią kankinimui, jį uždrausti ir atlyginti su juo susijusią žalą.“ 18-as ES ir NVO forumas žmogaus teisių klausimais, 2016 m. gruodžio 1–2 d., Briuselis <http://www.omct.org/reports-and-publications/european-union/2017/04/d24281/>

¹⁸ <http://www.torturefreetrade.org/>.

II ES VEIKSMAI

A. Politikos gairės

13. ES aktyviai remia JT ir regioninių subjektų (įskaitant, *inter alia*, JT komitetą prieš kankinimą, JT kankinimo prevencijos pakomitetą, JT Žmogaus teisių komitetą, JT prievartinio dingimo komitetą, Europos Tarybos komitetą prieš kankinimą, Kankinimų prevencijos Afrikoje komitetą, Afrikos žmogaus ir tautų teisių komisiją, Amerikos šalių žmogaus teisių apsaugos sistemą, ASEAN tarpvyriausybinę žmogaus teisių komisiją (AICHR), taip pat JT specialųjį pranešėją kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo klausimais ir kitas JT specialiąsias procedūras ir regioninius mechanizmus), taip pat kitų svarbių subjektų, pavyzdžiui, Tarptautinio baudžiamojo teismo (TBT), darbą šioje srityje.
14. ES iniciatyviai padės užtikrinti, kad būtų sustiprintos ir veiksmingai įgyvendintos esamos tarptautinės ir regioninės apsaugos nuo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio priemonės.
15. Daugiašaliu lygmeniu ES tvirtai remia 2014 m. pradėtą Konvencijos prieš kankinimą iniciatyvą, kurios tikslas – pasitelkiant tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir dialogą pasiekti, kad iki 2024 m. pasauliniu mastu būtų ratifikuota ir įgyvendinta JT konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą. Ji taip pat remia JT savanorišką kankinimo aukų fondą.

16. ES tikslas – bendradarbiauti su trečiosiomis valstybėmis siekiant imtis veiksmingų priemonių prieš kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį, kad būtų užtikrintas visiško uždraudimo įgyvendinimas ir kad aukos turėtų galimybę naudotis reabilitacijos paslaugomis, teisine pagalba ir kitomis žalos atlyginimo formomis. Plėtodama santykius su trečiosiomis valstybėmis ES nenustos tvirtinti, jog absoliučiai būtina ir privaloma, kad visos šalys tvirtai pripažintų atitinkamas tarptautines normas ir standartus bei jų laikytųsi, o po to akcentuos, kad kankinimas ir kitoks netinkamas elgesys yra visiškai uždrausti pagal tarptautinę teisę bet kuriomis aplinkybėmis. Ji taip pat nurodys nuostatas dėl žmogaus teisių „esminių elementų“ ir sustabdymo nuostatas, įtrauktas į daugelį ES dvišalių susitarimų su trečiosiomis valstybėmis, kuriomis reikalaujama gerbti žmogaus teises ir pagrindines laisves.
17. ES skelbia, kad jos tikslai yra neatsiejama jos žmogaus teisių politikos dalis, ir pabrėžia, kad ji teikia didelę svarbą kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevencijai, siekiant juos panaikinti visame pasaulyje. Remdamasi tuo, ji laikosi holistinio ir iniciatyvaus požiūrio, apimančio visas atitinkamas sritis, be kita ko, informuotumo didinimą, švietimą ir mokymą, prevenciją, stebėseną ir atskaitomybę, apsaugą ir teisių gynimo priemones, įskaitant kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio aukų reabilitaciją.
18. Konkrečiau, kovojant su terorizmu, ES valstybės narės yra pasiryžusios visiškai laikytis tarptautinių įsipareigojimų, kuriais draudžiamas kankinimas bei kitoks netinkamas elgesys ir nenumatytos jokios išimtinės aplinkybės kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui pateisinti¹⁹. ES ragina trečiąsias valstybes į savo veiksmus įtraukti apsaugos nuo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio priemones ir visapusiškai laikytis savo žmogaus teisių įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę, be kita ko, kovos su terorizmu, migracijos, prekybos žmonėmis ir kitomis krizių valdymo aplinkybėmis, pavyzdžiui, kovojant su organizuotu nusikalstamumu.
19. Vietos lygmeniu ES propaguoja ir remia nacionalinių žmogaus teisių institucijų darbą ir svarbą nepriklausomų **nacionalinių prevencijos institucijų**, įsteigtų pagal JT konvencijos prieš kankinimą fakultatyvų protokolą, vaidmenį.

¹⁹ Žr. UNCAT 2 straipsnio 2 dalį.

20. Be to, ES glaudžiai dirba su pilietinės visuomenės organizacijomis ir skatina jų dalyvavimą kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio panaikinimo veikloje.

B. Politinės ir finansinės priemonės

Siekdama šių tikslų, ES imsis, *inter alia*, šių priemonių:

Politiniai dialogai

21. Kankinimo tema reikėtų kalbėtis su šalimis partnerėmis vedant dialogus žmogaus teisių klausimais ir kovos su terorizmu klausimais. Be to, ES ir trečiųjų valstybių bei regioninių organizacijų politiniuose dialoguose pirmenybė bus teikiama kankinimo bei kitokio netinkamo elgesio klausimams, kai tai aktualu, kad šia tema būtų nuolat diskutuojama su šalimis partnerėmis. Turėtų būti užtikrinamas gebėjimų stiprinimas žmogaus teisių, demokratijos ir teisinės valstybės srityse, įskaitant kovą su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu, o šalys partnerės turėtų būti skatinamos į savo darbą kovos su terorizmu srityje įtraukti žmogaus teisių klausimus. Vedama dialogus migracijos klausimais ES kalbės ir apie kankinimo prevenciją, atskaitomybę, rehabilitaciją ir kitų formų žalos atlyginimą kankinimo aukoms. Kova su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu, įskaitant seksualinį smurtą ir smurtą dėl lyties, taip pat yra svarbus mūsų dialogų kovos su organizuotu nusikalstamumu kontekste aspektas.

Stebėseną, vertinimą ir ataskaitų teikimas

22. Savo ataskaitose ES delegacijos ir ES misijų vadovai nagrinės įtarimų kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu atvejus, jeigu yra pagrįstų priežasčių manyti, kad šalyje buvo tokių atvejų. Ataskaitose jie, be kita ko, analizuos kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio atvejus ir kovos su tuo priemones, kurių imtasi, taip pat periodiškai vertins ES veiksmų įtaką ir poveikį. JT konvencijos prieš kankinimą laikymasis ir, kai taikytina, Europos žmogaus teisių teismo sprendimų vykdymas ir veiksmingas Komiteto prieš kankinimą ir nežmonišką ar žeminantį elgesį arba baudimą rekomendacijų įgyvendinimas turėtų būti nagrinėjamas reguliariose ataskaitose, teikiamose vykdant tarptautinį bendradarbiavimą ir įgyvendinant kitus veiksmus, pavyzdžiui, specialią darnaus vystymosi ir gero valdymo skatinamąją priemonę pagal ES bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemą (BLS+). Ataskaitose dėl šalių kandidačių ir potencialių kandidačių stoti į ES taip pat vertinama, kokia yra padėtis kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio atžvilgiu.
23. Jeigu ES konkrečioms šalims skirtose žmogaus teisių ir demokratijos srities strategijose kaip vienas iš prioritetų nustatyta kova su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu, atliekama nuodugni padėties analizė, kiek tai susiję su kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio naudojimu konkrečioje šalyje, ir nustatomi galimi prevenciniai veiksmai bei mechanizmai, taip pat būtini veiksmai siekiant kovoti su nebaudžiamumu už kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį ir užtikrinti teisių gynimo priemones, įskaitant visišką kankinimo aukų reabilitaciją. Tose šalyse, kuriose kova su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu nenustatyta kaip vienas iš prioritetų, iškilus įtarimams dėl kankinimo šis klausimas bus sprendžiamas skubos tvarka.

Demaršai ir pareiškimai

24. ES darys demaršus ir viešus pareiškimus, kad reaguotų į skubias situacijas ir atvejus, kai trečiosios valstybės turėtų imtis veiksmingų priemonių prieš kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį, be kita ko, prevencinių priemonių. Prireikus ES prašys pateikti informaciją apie įtarimus kankinimu ar kitokiu netinkamu elgesiu ir apie veiksmus, kurių imtasi tiriant tokius atvejus, patraukiant kaltininkus atsakomybėn ir užtikrinant aukoms žalos atlyginimą. ES taip pat atkreips dėmesį į įvykčius teigiamus pokyčius.
25. Tinkamai dokumentais pagrįstais atskirais kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio atvejais ES (konfidencialiais ar viešais demaršais) ragins atitinkamos šalies valdžios institucijas užtikrinti aukos ir kitų atitinkamų asmenų saugumą, užkirsti kelią tolesniam smurtui, taikyti atitinkamas apsaugos priemones ir užtikrinti, kad būtų vykdomas skubus, veiksmingas, nepriklausomas ir nešališkas tyrimas siekiant patraukti kaltininkus atsakomybėn ir sudaryti palankesnes sąlygas visiškam ir veiksmingam žalos atlyginimui aukoms. Dėl veiksmų, susijusių su atskirais atvejais, bus sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, ir jie gali būti įtraukti į bendrąjį demaršą.
26. ES taip pat gali apsvarstyti priemones, kuriomis būtų remiamos ir apsaugomos vietos organizacijos ir žmogaus teisių gynėjai, kuriems kyla rizika dėl jų dalyvavimo užkertant kelią kankinimui ir kitam netinkamam elgesiui bei juos panaikinant, taip pat ieškant galimybių apginti aukų teises, įskaitant žalos atlyginimą, ir užtikrinant jų teisių gynimo priemones.

Apsilankymai

27. Kai kuriais atvejais misijų vadovai ir kiti šalyje besilankantys aukšto lygio ES pareigūnai gali apsvarstyti galimybę aplankyti žmogaus teisių gynėjus ir aktyvistus, kuriems kyla rizika, įskaitant esančius kalėjimuose ir kituose sulaikymo centruose, nepriklausomai nuo konsulinės veiklos. Atsižvelgiant į tai, kad tokių apsilankymų klausimas gali būti opus ir delikatus, jie, pageidautina, turėtų vykti glaudžiai koordinuojant su nacionaliniais ir tarptautiniais ekspertais ar kitais pripažintais organais, suprantančiais konkrečią šalies padėtį, kad būtų užtikrintas principo „nepakenk“ laikymasis. Tokių apsilankymų tikslas – užmegzti dialogą su atitinkamais pašnekovais, akcentuoti, ką galima patobulinti, ir nustatyti, kur gali būti nukreipta ES parama siekiant pašalinti trūkumus. Tokie apsilankymai taip pat gali padėti užmegzti kovos su kankinimu ekspertų ir vietos administracijų ryšius.

Teismo procesų stebėjimas

28. ES delegacija ir misijų vadovai stengsis siųsti ES ir ambasadų atstovus stebėti teismo procesus, jei yra pagrindo manyti, kad kaltinamieji arba liudytojai buvo kankinami ar su jais buvo netinkamai elgiamasi. Reikėtų apsvarstyti naštos pasidalijimo galimybę, kad būtų užtikrintas kuo didesnis teismo procesų stebėjimo poveikis.

ES bendradarbiavimas su daugiašaliais organais ir mechanizmais

29. Norint užtikrinti tolesnį kovos su kankinimu darbotvarkės įgyvendinimą būtina bendradarbiauti su tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis ir jų žmogaus teisių mechanizmais; toks bendradarbiavimas būtinas ir siekiant užtikrinti atsakomybę už tarptautinius ir regioninius teisės aktus ir principus bei įsipareigojimą jų laikytis.

Europos Sąjunga:

- daugiašaliuose forumuose, įskaitant JT, Europos Tarybą ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizaciją, taip pat santykiuose su atitinkamais regioniniais partneriais, pavyzdžiui, Afrikos Sąjunga ir Amerikos šalių žmogaus teisių apsaugos sistema, toliau kels kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio klausimą, nuolat patvirtins, jog šiuos reiškinius reikia panaikinti, ir stiprins jų panaikinimo veiklą. ES toliau aktyviai remis atitinkamas JT organų, įskaitant Generalinę Asamblėją ir Žmogaus teisių tarybą, rezoliucijas;
- padės šalims įgyvendinti visuotinio periodinio vertinimo rekomendacijas ir įsipareigojimus, atitinkančius tarptautinius ir regioninius žmogaus teisių standartus, susijusius su kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevencija ir kova su jais;
- remis atitinkamus šios srities tarptautinius ir regioninius mechanizmus ir pabrėš, kad valstybės turi bendradarbiauti su mechanizmais, be kita ko, tinkamai atsižvelgdamos į jų rekomendacijas, ir įgyvendins Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus dėl 3 straipsnio Europos Tarybos šalyse;
- skatins nereikšti išlygų, kurias šalys gali reikšti dėl dokumentų ir konvencijų, kurių tikslas – kovoti su kankinimu ar kitokiu netinkamu elgesiu tose šalyse, ir prireikus prieštaraus tokioms išlygoms (išlygoms, nesuderinamoms su Konvencijos dalyku ir tikslu);

- inicijuos bendrą arba dvišalį bendradarbiavimą kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevencijos ir aukų teisių gynimo srityse;
- grupėse, kuriose aptariami žmogaus teisių klausimai ir kuriose dalyvauja ir priimančioji šalis, ir ES bei jos valstybės narės, akcentuos kovos su kankinimu klausimą siekiant stiprinti teisingumo sistemą.

Dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas, įskaitant finansinę paramą

30. Kova su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu bei kelio tam užkirtimas, įskaitant aukų teisių gynimą, bus laikomi viso dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo, kuriuo siekiama apsaugoti ir propaguoti žmogaus teises, vienu iš prioritetų, *inter alia*, bendradarbiaujant su pilietine visuomene, įskaitant teisės, saugumo sektoriaus reformos, migracijos ir sveikatos priežiūros srityse, taip pat saviraiškos laisvės, švietimo ir mokymo srityse.
31. Tokiam bendradarbiavimui turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys taikant dabartinę Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę (EIDHR) ir ją pakeisiančią priemonę, taip pat įgyvendinant visas programas ir priemones, kuriomis remiamos žmogaus teisės, teisinė valstybė ir saugumo sektoriaus reforma.
32. ES, *inter alia*, toliau finansuos projektus, kurių tikslas – gerinti teisėsaugos pareigūnų, įskaitant pataisos įstaigų darbuotojus ir kitus su laisvės netekusiais asmenimis dirbančius asmenis, mokymą, taip pat projektus, kurių tikslas – gerinti sąlygas laisvės atėmimo vietose. ES toliau teiks realią paramą kankinimo aukų reabilitacijos centrams visame pasaulyje ir stebės jos veiksmingumą bei poveikį.
33. ES taip pat rems visuomenės švietimo ir informuotumo didinimo kampanijas, nukreiptas prieš kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį, be kita ko, Tarptautinės paramos kankinimo aukoms dienos (birželio 26 d.) ir Pasaulinės kovos su mirties bausme dienos (spalio 10 d.) proga.

34. Šiame kontekste ES stengsis remti atitinkamų nacionalinių ir tarptautinių NVO veiklą kovojant su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu ir nuolat palaikys su jomis dialogą. ES taip pat toliau remis nepriklausomų nacionalinių prevencijos institucijų, atitinkančių Konvencijos prieš kankinimą fakultatyvaus protokolo reikalavimus ir JT kankinimo prevencijos pakomitečio gaires, kūrimą ir efektyvų veikimą, ir sudarys palankesnes sąlygas ryšiams su kitais kovos su kankinimu mechanizmais, kurie nustatyti kaip gerosios praktikos pavyzdžiai.
35. Be to, ES finansuojami projektai, susiję su kova su kankinimu, turėtų būti koordinuojami su kitais ES veiksmis šioje srityje, pavyzdžiui, politiniu dialogu su šalimi partnere, nes tai gali padidinti ir paspartinti jų poveikį²⁰.

²⁰ Audito Rūmų specialiojoje ataskaitoje Nr. 09/2015 „ES parama kovai su kankinimu ir už mirties bausmės panaikinimą“ pateikta 1 rekomendacija (Tikslingiau paskirstyti nedidelius išteklius) ir 2 rekomendacija (Gerinti koordinavimą su kitais ES veiksmis).

III. VEIKSMŲ SKIRSNIS

36. Kovodama su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu ES ragins trečiąsias valstybes imtis, *inter alia*, toliau išvardytų priemonių, kurios yra svarbios apsaugos priemonės, tarptautinių ir regioninių organizacijų nustatytos kaip esminės kovojant su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu, ir jas remti. Veiksmai turėtų būti laikomi tarpusavyje susijusiais, o ne griežtai suskirstytais į atitinkamus skirsnius. Tam, kad šalys rimtai spręstų šį klausimą, reikia derinti teises priemones ir aiškias politines žinias, kartu su konkrečia stebėsena ir tolesne susijusia veikla, grindžiama atskaitingumo priemonėmis ir visiška aukų reabilitacija bei jų teisių gynimu. Šiais konkrečiais veiksmais gali būti padedama remti šalį, kad ji pasiektų tvarių rezultatų kovodama su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu.
37. Vykdamas visus veiksmus reikėtų skirti dėmesio moterims ir asmenims, priklausantiems grupėms, kurioms reikalinga ypatinga apsauga ir dėmesys, pavyzdžiui, vaikams, pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, šalies viduje perkeltiems asmenims, prekybos žmonėmis aukoms ir migrantams, kurie dėl savo padėties yra pažeidžiami, asmenims, susiduriantiems su diskriminacija dėl lyties, rasės, etninės ar socialinės kilmės, religijos ar tikėjimo, politinių ar bet kurių kitų pažiūrų, seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės, amžiaus, negalios, ir visiems kitiems asmenims, kuriems kyla pavojus patirti kankinimą ar kitokį netinkamą elgesį.

1. Kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio uždraudimas
--

Šiame skirsnyje nustatoma, kokių konkrečių priemonių ES ragins trečiąsias valstybes imtis, kad uždraustų kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį teisėje ir politikoje.

1.1 Uždrausti kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį teisėje

1.1.a Tvirtai laikytis tarptautinių dokumentų, normų bei procedūrų ir juos įgyvendinti

- prisijungti prie JT konvencijos prieš kankinimą (UNCAT) ir jos fakultatyvaus protokolo, Tarptautinio civilinių ir pilietinių teisių pakto (TPPTP), Ženevos konvencijų ir jų papildomų protokolų²¹ ir atitinkamų regioninių dokumentų, įskaitant, *inter alia*, kai tinkama, Amerikos konvenciją dėl kankinimo prevencijos ir baudimo už jį ir Europos konvencijos prieš kankinimą, (juos pasirašyti, ratifikuoti) ir įgyvendinti; apsvarstyti galimybę prisijungti prie Tarptautinės konvencijos dėl visų asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo²² (CPED); priimti ir įgyvendinti Robeno salos gaires dėl kankinimo prevencijos ir uždraudimo Afrikoje;
- įgyvendinti JT standartines minimalias elgesio su kalintais taisykles (Nelsono Mandelos taisykles); Europos Tarybos Europos kalėjimų taisykles ir Europos Tarybos komiteto prieš kankinimą standartus ir rekomendacijas; Jungtinių Tautų standartines minimalias taisykles dėl su nepilnamečiais susijusio teisingumo vykdymo (Pekino taisykles); Jungtinių Tautų elgesio su kalinčiomis moterimis ir moterims pažeidėjoms taikomų priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu, taisykles (Bankoko taisykles) ir kitas atitinkamas tarptautines ar regionines taisykles arba principus;
- panaikinti išlygas, nesuderinamas su UNCAT, TPPTP, CPED ir kitų atitinkamų sutarčių tikslais bei paskirtimi;
- apsvarstyti galimybę panaikinti kitas UNCAT, TPPTP, CPED ir kitų atitinkamų sutarčių išlygas;

²¹ Ženevos konvencijos (1949 m.) ir jų papildomi protokolai sudaro tarptautinės humanitarinės teisės, kuria reglamentuojamas ginkluotų konfliktų valdymas ir siekiama apriboti jų poveikį, pagrindą.

²² Tarptautinės konvencijos dėl visų asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo 2 straipsnyje apibrėžtas „priverstinis dingimas“ reiškia suėmimą, sulaikymą, pagrobimą ar kitokį laisvės atėmimą, vykdomus valstybės atstovų arba asmenų ar asmenų grupių, veikiančių valstybės leidimu, palaikymu ar pritarimu, kai atsisakoma pripažinti laisvės atėmimą ar slepiamas dingusio asmens likimas ar buvimo vieta, ir dėl to toks asmuo nebeginamas įstatymų.

- leisti teikti individualius ir tarpvalstybinius skundus pagal UNCAT, CPED, TPPTP, Konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims ir kitus atitinkamus dokumentus;
- prisijungti prie Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto (jį pasirašyti, ratifikuoti);
- atsižvelgti į prašymus dėl laikinų apsaugos priemonių, teismo nutarimus ir tarptautinių bei regioninių žmogaus teisių institucijų sprendimus ir rekomendacijas;
- bendradarbiauti su JT specialiuoju pranešėju kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo klausimais ir visomis kitomis atitinkamomis JT specialiosiomis procedūromis;
- atsižvelgti į UNCAT bendruosius komentarus;
- bendradarbiauti su Jungtinių Tautų komitetu prieš kankinimą, Žmogaus teisių komitetu (HRC), Kankinimo prevencijos pakomitečiu (SPT) ir kitais atitinkamais JT sutartimis įsteigtais organais, be kita ko, įgyvendinant sutartimis įsteigtų organų išvadas ir nuomones bei vykdamas tolesnę su jomis susijusią veiklą, ir sutikti skelbti SPT pakomitečio ataskaitas apie apsilankymus;
- užtikrinti, kad šalyse, kuriose tebėra taikoma mirties bausmė, būtų nustatytas visiems jos vykdymo atvejams taikomas moratoriumas, siekiant panaikinti mirties bausmę²³;
- kai tinkama, bendradarbiauti su atitinkamais Europos Tarybos mechanizmais, visų pirma:
 - vykdyti Europos žmogaus teisių teismo sprendimus;
 - visapusiškai bendradarbiauti su Europos Tarybos komitetu prieš kankinimą ir nežmonišką ar žeminantį elgesį arba baudimą (CPT) jo apsilankymų kontekste, veiksmingai įgyvendinti jo rekomendacijas, leisti skelbti CPT apsilankymų ataskaitas, kurios nėra viešos, ir apsvarstyti galimybę patvirtinti automatinio CPT apsilankymų jų šalyse ataskaitų skelbimo procedūrą;

²³ Žr. 2018 m. gruodžio 17 d. priimtą JT GA rezoliuciją 73/175 dėl mirties bausmės taikymo moratoriumo ir JT ECOSOC rezoliuciją 1984/50. Komitetas prieš kankinimą, nagrinėdamas valstybių, kurios yra Šalys, ataskaitas, daug kartų nurodė, kad tolesnis mirties bausmės taikymas kelia susirūpinimą. Jis palankiai įvertino mirties bausmės panaikinimą ir priemones, kuriomis siekiama ją panaikinti keliose šalyse, ir paragino valstybes ratifikuoti Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (TPPTP) antrąjį fakultatyvinį protokolą.

- bendradarbiauti su atitinkamais regioniniais žmogaus teisių organais ir mechanizmais, pavyzdžiui, Kankinimų prevencijos Afrikoje komitetu, Amerikos šalių žmogaus teisių apsaugos sistema, Azijos ir Ramiojo vandenyno nacionalinių žmogaus teisių institucijų forumu ir kitais;

1.1.b Nacionaliniai įstatymai

- užtikrinti, kad pagal šalies baudžiamąją teisę visi kankinimo veiksmai, įskaitant pasikėsinimą įvykdyti tokį veiksma, bendrininkavimą ir dalyvavimą, būtų laikomi nusikaltimais ir kad už šiuos veiksmus būtų baudžiama tinkamomis atgrasomomis bausmėmis;
- panaikinti arba iš dalies pakeisti visus įstatymus, kurių tikslas arba poveikis – leisti arba toleruoti bet kokios formos kankinimą ar kitokį netinkamą elgesį;
- visomis aplinkybėmis užtikrinti, kad jokiame procese negalėtų būti remiamasi jokių pareiškimu, prisipažinimu ar kitais įrodymais, gautais naudojant kankinimą ar kitokį netinkamą elgesį;
- uždrausti visų formų fizinės bausmės;
- užtikrinti, kad kankinimas ar netinkamas elgesys nebūtų pateisinami jokiais išskirtinėmis aplinkybėmis, įskaitant karo padėtį arba karo grėsmę, politinius vidaus neramumus ar kitokią nepaprastąją padėtį;
- užtikrinti, kad nacionaliniais įstatymais būtų visiškai uždraustas prievartinis bet kokio asmens perkėlimas į jokią šalį, teritoriją ar vietą, jei yra tvirtas pagrindas manyti, kad asmuo bus kankinamas ar su juo bus kitaip netinkamai elgiama (įskaitant kilmės šalį) arba kyla pavojus, kad jis gali būti vėliau perkeltas į tokią šalį, taip pat prieš priimant bet kokią tokį sprendimą užtikrinti teisę į veiksmingą, nepriklausomą ir nešališką bylos peržiūrėjimą;
- užtikrinti, kad siekiant pateisinti kankinimą ar kitokį netinkamą elgesį nebūtų remiamasi jokių aukštesnio pareigūno ar viešosios valdžios institucijos įsakymu;
- užtikrinti, kad teisėsaugos pareigūnai, karo, medicinos ar kiti atitinkami darbuotojai nebūtų baudžiami už atsisakymą paklusti įsakymams vykdyti kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui prilyginamus veiksmus;

- užtikrinti, kad nacionalinėje teisėje būtų įtvirtinta aukų teisė į apsaugą;
- užtikrinti, kad nacionalinėje teisėje būtų numatyta tarptautinius standartus atitinkanti „aukos apibrėžtis“ ir kad nacionalinėje teisėje būtų įteisintos aukų teisės į teisių gynimo priemonės, įskaitant veiksmingą teisinę gynybą ir žalos atlyginimą (restituciją, kompensaciją, rehabilitaciją, atsiprašymą ir nepasikartojimo garantijas).

1.2 Dar kartą patvirtinti absoliutų kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio uždraudimą politikoje

- aukščiausiu lygiu pasmerkti visų formų kankinimą ir kitokį netinkamą elgesį;
- stiprinti nacionalinių žmogaus teisių institucijų vaidmenį ir įgaliojimus kovojant su kankinimu, sukurti nacionalines kankinimo prevencijos institucijas (nacionalines prevencijos institucijas) ir apsvarstyti galimybę įsteigti nepriklausomas nacionalines institucijas (pvz., žmogaus teisių ombudsmenus ar žmogaus teisių komisijas), kurie gali veiksmingai spręsti su kankinimu ir kitokiu netinkamu elgesiu susijusius klausimus, ir užtikrinti jų funkcionavimą, taip pat, kai tikslinga, jas stiprinti;
- užtikrinti, kad būtų gerbiamas teisėjų, prokurorų ir teisininkų vaidmuo, kurį jie atlieka kovodami su kankinimu ir kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ar baudimu, įskaitant nesankcionuoto sulaikymo, tinkamo proceso užtikrinimo priemonių ir teisingo teismo proceso standartų taikymo atžvilgiu, ir patraukdami kaltininkus atsakomybėn;
- imtis veiksmingų priemonių kovojant su korupcija teisingumo vykdymo srityje, sukurti tinkamas teisinės pagalbos programas (užtikrinant pakankamą finansavimą) ir tinkamai atrinkti bei apmokyti pakankamą teisėjų ir prokurorų skaičių ir mokėti jiems tinkamą atlyginimą;
- imtis veiksmingų priemonių siekiant užkirsti kelią bet kokiam neteisėtam kišimuisi į teisėjų, prokurorų ir teisininkų darbą, pavyzdžiui, grasinimams, persekiojimui, kyšininkavimui, bauginimui ir užpuolimams, ir kovoti su juo, taip pat užtikrinti, kad visi tokio kišimosi atvejai būtų skubiai, veiksmingai, nepriklausomai ir nešališkai ištirti siekiant už juos atsakingus asmenis patraukti atsakomybėn;

- didinti trečiųjų šalių informuotumą apie **Kovos su prekyba kankinimui skirtomis priemonėmis aljansą**²⁴, kurio galutinis tikslas – nutraukti prekybą kankinimui ir mirties bausmei skirtomis prekėmis, siekiant padidinti dalyvaujančių šalių skaičių. Šią ES teisės aktų²⁵ įkvėptą ES iniciatyvą, kurią taip pat remia Argentina ir Mongolija, sudaro šalių, įsipareigojusių imtis veiksmingų priemonių, kad užkirstų kelią, apribotų ir uždraustų prekybą prekėmis, kurios yra skirtos arba gali būti naudojamos mirties bausmei ir kankinimui, bendros pastangos.

2. Kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevencija

38. ES turėtų skatinti šalis imtis veiksmingų teisėkūros, administracinių, teisminių ir kitų priemonių, kad užkirstų kelią kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio atvejams bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Šiame skirsnyje nurodyta, kokių konkrečių priemonių ES ragins trečiąsias valstybes imtis, kad būtų užtikrintos sulaikytų asmenų apsaugos priemonės ir veiksmingas skundų teikimo mechanizmas, kartu su įdiegtais sulaikymo stebėsenos ir priežiūros mechanizmais:

2.1 Laikytis su sulaikymu susijusių apsaugos priemonių ir procedūrų

- laikytis teisinių ir procedūrinių apsaugos nuo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio priemonių ir užtikrinti, kad asmenys, iš kurių teisėsaugos pareigūnų veiksmais atimama laisvė, būtų nedelsiant informuojami apie jų teises, jiems būtų suteikiama galimybė ir teisė konfidencialiai palaikyti ryšį su nepriklausomais teisininkais ir gydytojais, jie galėtų nedelsdami informuoti savo giminaičius ir kitas atitinkamas trečiąsias šalis apie savo sulaikymo faktą ir vietą, taip pat apie visus vėlesnius perkėlimus, ir jie nedelsiant po suėmimo stotų prieš teisminę instituciją;
- uždrausti slaptas sulaikymo vietas užtikrinant, kad visi asmenys, iš kurių atimta laisvė, būtų laikomi oficialiai pripažintose sulaikymo vietose ir jų buvimo vieta būtų žinoma, visų pirma jų šeimos nariams ir advokatui;

²⁴ Kovos su prekyba kankinimui skirtomis priemonėmis aljansas buvo įsteigtas 2017 m. rugsėjo mėn., paskelbus politinę deklaraciją, kurią JT GA metu pasirašė ES (atstovaujama Komisijos narės C. Malmström) ir 58 šalys (<http://www.torturefreetrade.org/>).

²⁵ 2019 m. sausio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui (kodifikuota redakcija). Juo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 ir vėlesni jo pakeitimai.

- užtikrinti, kad būtų oficialiai registruojamas suėmimo laikas ir vieta, suimančiųjų asmenų tapatybė ir sulaikytojo asmens sveikatos būklė;
- užtikrinti, kad sulaikymo ir apklausos procedūros atitiktų atitinkamus tarptautinius ir regioninius standartus, įskaitant sulaikytųjų teisę, kad visų apklausų metu dalyvautų jų advokatas;
- užtikrinti, kad būtų imtasi tolesnių priemonių visoms apklausoms stebėti, įskaitant vaizdo ir garso įrašus;²⁶
- užtikrinti, kad kalnimo sąlygos kalėjimuose ir kitose kalnimo įstaigose atitiktų tarptautinius ir regioninius standartus, pavyzdžiui, Nelsono Mandelos taisyklės (peržiūrėtas JT standartines minimalias elgesio su kalniais taisyklės)²⁷, Jungtinių Tautų standartines minimalias taisyklės dėl su nepilnamečiais susijusio teisingumo vykdymo (Pekino taisyklės); Jungtinių Tautų elgesio su kalnčiomis moterimis ir moterims pažeidėjoms taikomų priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu, taisyklės (Bankoko taisyklės); Gaires dėl suėmimo, laikymo policijos areštinėse ir kardomojo kalnimo sąlygų Afrikoje (Luandos gaires), Europos kalėjimų taisyklės ir, kai tinkama, Europos taisyklės dėl nepilnamečių, kuriems taikomos sankcijos ar priemonės, ir Europos komiteto prieš kankinimą ir nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą nustatytus standartus;
- nustatyti ir įgyvendinti standartus ir priemones, kuriais būtų užtikrinama veiksminga policijos areštinėse esančių asmenų, sulaikytų imigrantų, laikinai sulaikytų asmenų ir kalnamų nuteistųjų, asmenų, iš kurių atimta laisvė sveikatos priežiūros sąlygomis, ir diskriminacijos pavojų patiriančių asmenų, įskaitant moteris, vaikus, neįgalius asmenis, asmenis, kurie gali susidurti su diskriminacija dėl rasės, etninės ar socialinės kilmės, religijos ar tikėjimo, politinių ar bet kurių kitų įsitikinimų, seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės, prekybos žmonėmis aukų ir kitų asmenų, kuriems reikia specialios apsaugos nuo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio, apsauga;

²⁶ Žr. specialiojo pranešėjo kankinimo klausimais apsilankymų ataskaitas: Ispanija, JT dok. E/CN.4/2004/56/Add.2 (2004 m.), 68 punktą; Gairių dėl sulaikymo sąlygų, policijos areštinių ir kardomojo kalnimo Afrikoje (2014 m.), 9 gairės e punktą.

²⁷ Visų pirma fizinė būklė, kalinių kategorijų atskyrimas, sanitarija, higiena, apranga, maistas ir gėrimai, medicininė priežiūra, ryšiai su išoriniu pasauliu, drausminių priemonių reguliavimas.

- užtikrinti, kad asmenys, nuteisti už kankinimą arba juo kaltinami, vėliau nedalyvautų vykdant jokie asmens, iš kurio atimta laisvė, kalinimą, apklausą ar priežiūrą ir kad būtų nedelsiant atliekamas su kankinimu įtariamais asmenimis susijęs tyrimas ir jie būtų patraukiami atsakomybėn;
- užtikrinti, kad į teisėsaugos darbuotojų ir kitų laisvės atėmimo vietose dirbančių asmenų mokymo programas būtų įtrauktas mokymas apie absoliutų kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio draudimą, įskaitant žmogaus teises atitinkančius tyrimo metodus, apie smurto prieš moteris prevenciją, tyrimą ir persekiojimą už jį, apie vaiko teises ir neįgaliųjų teises, taip pat apie kovą su visų rūšių diskriminacija, įskaitant diskriminaciją dėl lyties, religijos ar tikėjimo, rasės ir seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės (ir dėl kitų nepaminėtų priežasčių).

2.2 Užtikrinti veiksmingą ir saugų skundų teikimo mechanizmą

- nustatyti saugius kanalus, kuriais kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio aukos galėtų pateikti skundus aiškiai nurodytoms įstaigoms, ir užtikrinti, kad būtų galima naudotis apskundimo teismine tvarka ir kitomis teisių gynimo priemonėmis, kad asmenų, iš kurių atimta laisvė, skundai būtų greitai ir nešališkai išnagrinėti;
- imtis veiksmingų priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti skundų pateikėjus nuo atsakomųjų veiksmų, bauginimo ar kitų neigiamų pasekmių dėl skundo pateikimo rizikos;
- nustatyti nepriklausomas ir veiksmingas vidaus procedūras, pagal kurias būtų sparčiai tiriami skundai prieš policijos pareigūnus, kalėjimų darbuotojus ar kitus pareigūnus dėl įtariamo sulaikytųjų asmenų kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio jų atžvilgiu, neatsižvelgiant į tai, kur tai įvyko, pageidautina laikantis Stambulo protokolo, įskaitant atvejus, kai esama pagrindo manyti, kad tokie veiksmai buvo atlikti, net jeigu auka nepateikė oficialaus skundo, ir užtikrinti, kad tos procedūros reikiamais atvejais būtų pakankamai atžvalgios lyčiai ir vaikams;

- mokyti teisėsaugos pareigūnus, karinį personalą ir visus asmenims, kurie vykdo veiklą, susijusią su asmenimis, iš kurių atimta laisvė, taip pat sveikatos priežiūros personalą (civilius ir kariškius) laikytis atitinkamų tarptautinių standartų kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevencijos srityje;
- sudaryti galimybes pranešti apie įtarimus dėl trečiųjų asmenų vykdomo kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio ir užtikrinti informuotumą apie pranešimo būdus.

2.3 Sudaryti sąlygas veiksmingiems sulaikymo stebėsenos ir priežiūros mechanizmom

- Užtikrinti, kad būtų sukurti nešališki sulaikymo ir kalinimo vietų inspektavimo ir lankymo mechanizmai, skirti vidaus ir išorės patikrinimams atlikti;
- sukurti, nustatyti ar palaikyti bei stiprinti nepriklausomus ir veiksmingus mechanizmus, grindžiamus tinkamomis daugiadalykėmis ekspertinėmis žiniomis, kad būtų vykdomi veiksmingi ir nepaskelbti stebėsenos vizitai visose laisvės atėmimo vietose, siekiant užkirsti kelią kankinimo ar kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo veiksmams; užtikrinti, kad pagal teisinę sistemą būtų sudarytos sąlygos tokius vizitus atlikti ir kad tiek pagal teisės aktus, tiek praktikoje jų metu būtų nevaržomos galimybės patekti į visas vietas, susitikti su visais asmenimis ir gauti visą informaciją; užtikrinti, kad visose laisvės atėmimo vietose būtų žinoma apie pareigą suteikti galimybę pateikti į jų patalpas, privačiai kalbėtis su visais sulaikytaisiais asmenimis ir personalo nariais ir užtikrinti, kad asmenims, bendraujantiems su tokių mechanizmų atstovais, negrėstų represalijų rizika;
- paraginti visas šalis ratifikuoti Konvencijos prieš kankinimą fakultatyvų protokolą (OPCAT) ir sukurti **nacionalines prevencijos institucijas**²⁸. Užtikrinti, kad tokios nacionalinės prevencijos institucijos būtų visiškai nepriklausomos, joms būtų teikiami tinkami ištekliai ir mokymai, kad jos galėtų veikti pagal savo įgaliojimus pagal OPCAT;

²⁸ Žr. JT OPCAT 17–23 straipsnius; JT dok. CAT/OP/12/5 (2010) Gairės dėl nacionalinių prevencinių mechanizmų, pateikiamos http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT/OP/12/5&Lang=en

- sudaryti sąlygas pilietinės visuomenės ir kitų nepriklausomų įstaigų, pavyzdžiui, nacionalinių prevencijos institucijų (NPI), nacionalinių žmogaus teisių institucijų (NŽTI), ir ombudsmenų, atstovų, kurie turi teisę konfidencialiai palaikyti ryšį su bet kuriuo jų pasirinktu asmeniu, vizitams į vietas, kuriose laikomi arba gali būti laikomi asmenys, iš kurių atimta laisvė, ir visapusiškai bendradarbiauti su šių institucijų atstovais jų vizitų metu;
- palaikyti prasmingą dialogą su nepriklausomais stebėsenos mechanizmais ir įgyvendinti jų rekomendacijas.

3. Kova su nebaudžiamumu

39. Siekiant užtikrinti, kad teisinės apsaugos priemonės būtų įgyvendinamos ir jų būtų visapusiškai laikomasi, būtina skatinti atskaitomybę ir kovą su nebaudžiamumu. Viena iš valstybės pareigų yra apsaugoti visus jos jurisdikcijoje esančius gyventojus, įskaitant pažeidžiamiausioms grupėms priklausančius gyventojus. Konkrečios priemonės, kurių šiuo atžvilgiu ES ragins trečiąsias valstybes imtis, yra, be kita ko:
- sudaryti sąlygas teisminėms institucijoms nepriklausomai, nešališkai ir profesionaliai vykdyti savo funkcijas;
 - visus valstybės jurisdikcijoje esančius asmenis, kurie įtariamai esantys atsakingi už bet kurioje pasaulio vietoje įvykdytą kankinimą, perduoti teisingumui vykdant teismo procesus, atitinkančius tarptautines teisingo bylos nagrinėjimo normas ir kuriuose neskiriama mirties bausmė, jeigu asmuo neišduodamas kitai šias garantijas užtikrinančiai valstybei, kur jis būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn;
 - visais atvejais atlikti sparčius, nešališkus, nepriklausomus ir veiksmingus tyrimus, jeigu esama pagrindo manyti, kad buvo įvykdytas kankinimo veiksmas (*ex-officio*), ir dokumentuoti smurto atvejus, pageidautina laikantis Stambulo protokolo ir jo priede pateiktų principų; užtikrinti, kad būtų atlikti nepriklausomi visų sulaikytųjų asmenų mirties atvejų tyrimai;

- užtikrinti, kad pareiga pranešti apie netinkamo elgesio atvejus būtų įtvirtinta nacionalinėje teisėje, numatant tinkamas sankcijas už nepranešimą ir pranešusių asmenų apsaugos priemonės²⁹;
- užtikrinti, kad už jokių kankinimo veiksmus nebūtų taikoma amnestija, imunitetas ar senaties terminas;
- užtikrinti, kad jokia valdžios institucija ar pareigūnas neduotų įsakymų imtis sankcijų ar kitų priemonių prieš sulaikytuosius arba bet kuriuos asmenis ar organizacijas už ryšių su nacionaliniu ar tarptautiniu stebėsenos ar prevencijos organu palaikymą, netaikytų tokių sankcijų ar priemonių, neleistų jų imtis ir jų netoleruotų.
- užtikrinti, kad teisminėms institucijoms, prokurorams ir teisininkams būtų teikiamas mokymas apie atitinkamus tarptautinius, regioninius ir nacionalinius standartus;
- užtikrinti viso personalo, įskaitant sveikatos priežiūros personalą, mokymą ir geresnį informuotumą apie tai, kaip pateikti pranešimą ir padėti tyrimams, be kita ko, naudojantis Kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudymo veiksmingo tyrimo ir patvirtinimo dokumentais vadovu (Stambulo protokolu) kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio atvejų dokumentavimo tikslu;
- užtikrinti, kad sveikatos priežiūros personalas jokiais aplinkybėmis nedalyvautų žiauriuose tardymuose ar kitokio netinkamo elgesio su asmenimis veiksmuose stebėsenos ar skausmo ir kančios prailginimo tikslu;
- sustiprinti nacionalinius pajėgumus vykdyti pačių sunkiausių tarptautinių nusikaltimų prevenciją ir į juos reaguoti gerinant nacionalinių teismų ir TBT bendradarbiavimą.

²⁹ Žr., pvz., Teisėsaugos pareigūnų elgesio kodeksą, priimtą 1979 m. gruodžio 17 d. JT GA rezoliucija.

4. Aukų teisių gynimas, įskaitant reabilitaciją

40. Valstybės pareiga – užtikrinti kankinimo aukoms jų teisių gynimą³⁰, Teisių gynimas apima tiek žalos atlyginimą (restituciją, kompensaciją, reabilitaciją, atsiprašymą ir nepasikartojimo garantijas), tiek procedūras, kuriomis galima užtikrinti, kad aukoms būtų atlyginta žala, o atsakingi asmenys būtų patraukti atsakomybėn. Konkrečios priemonės, kurių šioje srityje ES ragins trečiąsias valstybes imtis, yra, be kita ko:
- užtikrinti, kad kankinimo ir kito netinkamo elgesio aukoms būtų užtikrintas teisių gynimas, įskaitant veiksmingą teisinę gynybą ir žalos atlyginimą, įskaitant restituciją, kompensaciją, reabilitaciją, atsiprašymą ir nepasikartojimo garantijas;
 - užtikrinti, kad teisė į žalos atlyginimą būtų užtikrinta nepriklausomai nuo to, ar pradėtas ir (arba) sėkmingai užbaigtas tyrimas ar baudžiamasis procesas nusikaltimo vykdytojo atžvilgiu. Žalos atlyginimas turi būti prieinamas nepriklausomai nuo to, ar nusikaltimo vykdytojas yra nustatytas, sulaikytas, jo atžvilgiu vykdomas tyrimas, jis persekiojamas ar nuteistas;
 - užtikrinti, kad teisė į teisių gynimą aprėptų ir bendrą žalą ir kad žala būtų bendrai atlyginama bendruomenėms, kurios bendrai nukentėjo, visapusiškai įvertinus žalos pobūdį ir jos pasekmių mastą, taip pat konkrečius atitinkamų asmenų poreikius;
 - reikia specialių teisių gynimo priemonių, kuriomis būtų pašalintos kliūtys, trukdančios pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis seksualinio smurto ir smurto dėl lyties atveju. Jos gali apimti, pavyzdžiui, visų formų seksualinio smurto ir smurto dėl lyties kriminalizavimą; seksualinio smurto ir smurto dėl lyties priežasčių ir pasekmių nustatymą ir visų reikiamų priemonių siekiant užkirsti kelią šiam smurtui ir jį pašalinti taikymą; veiksmingų ir prieinamų žalos atlyginimo programų diegimą ir užtikrinimą, kad aukos dalyvautų rengiant tokias programas; galimybių nekliudomai ir reguliariai naudotis visapusiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis, įskaitant fizinę reabilitaciją, psichologinę ir psichosocialinę paramą ir socioekonominę paramą, suteikimą;

³⁰ Žr. UNCAT 14 straipsnį ir CAT bendrąjį komentarą Nr. 3 dėl 14 straipsnio.

- užtikrinti, kad kankinimo aukoms ir jų šeimoms kuo greičiau po kankinimo atvejo būtų suteikta visapusiška rehabilitacija, įskaitant medicinos, psichologines, socialines ir kitas priemones, nereikalaujant, kad aukos imtųsi apskundimo teismine tvarka priemonių; užtikrinti, kad rehabilitacija būtų tinkama, prieinama ir suteikiama tokiu būdu, kuriuo garantuojamas aukų, jų šeimų ir globėjų saugumas ir asmens neliečiamybė;
- nustatyti, kuriems asmenims ar grupėms gresia didesnė kankinimo ir kito netinkamo elgesio rizika, atsižvelgti į tai ir užtikrinti, kad jie nebūtų diskriminuojami, kiek tai susiję su galimybe naudotis teisių gynimo priemonėmis, įskaitant rehabilitaciją;
- užtikrinti, kad į sveikatos priežiūros specialistų mokymo programas būtų įtrauktas mokymas apie aukų rehabilitaciją;
- užtikrinti, kad į teisėsaugos personalui ir teisėjams skirtas mokymo programas būtų įtrauktas mokymas apie teisę į rehabilitaciją ir kitas kankinimo aukų teisių gynimo priemones, taip pat apie tai, kaip tai galima gauti;
- užtikrinti, kad teismo medicinos autopsijas atliktų kvalifikuoti teismo medicinos ekspertai, laikydamiesi Stambulo protokolo ir kitų tarptautiniu mastu pripažintų standartų; užtikrinti, kad nepriklausomų ekspertų pateiktos teismo medicinos ataskaitos, atitinkančios šiuos standartus, būtų pripažintos kaip galiojantys įrodymai teismo procesuose;
- numatyti, kad visais sulaikytųjų asmenų rimtų sužalojimų ar mirties atvejais būtų atlikta derama teismo medicinos ekspertizė;
- užtikrinti, kad kankinimo ar kito netinkamo elgesio aukos, liudininkai, jų šeimos ir jų bendruomenių nariai, žmogaus teisių gynėjai, dokumentuojantys kankinimo atvejus ar apie juos pranešantys, tyrėjai, advokatai, sveikatos priežiūros personalas, stebėsenos organai ir visi kiti asmenys ar institucijos, padedantys aukoms pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis, būtų apsaugoti nuo smurto, grasinimų smurtu ar kitų formų bauginimo ar represalijų;

- sudaryti galimybes sveikatos priežiūros specialistams nepriklausomai ir konfidencialiai dirbti jiems rengiant pastabas dėl įtariamų kankinimo ar kitokio netinkamo elgesio atvejų, gydant asmenis, iš kurių atimta laisvė, ir teikiant reabilitacijos paslaugas aukoms;
- apsaugoti gydytojus, teismo medicinos ekspertus ir kitą sveikatos priežiūros personalą nuo represalijų, jeigu jie praneša apie kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio atvejus arba teikia reabilitacijos paslaugas aukoms, pavyzdžiui, sudarant jiems sąlygas pranešti apie netinkamą elgesį atsakingam organui, nepriklausančiam tiesioginei jurisdikcijai, arba pranešti tokia forma, kad nebūtų įmanoma jų identifikuoti³¹.

³¹ Stambulo protokolai, 73 punktas.

IV. PRIEDAI

I priedas. Aktualių dokumentų sąrašas

- JT Visuotinė žmogaus teisių deklaracija
- Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (TPPTP) ir du jo fakultatyvūs protokolai
- JT konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (UNCAT) ir jos fakultatyvus protokolus
- JT Vaiko teisių konvencija (VTK) ir du jos fakultatyvūs protokolai
- JT Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo (CERD)
- JT Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (CEDAW) ir jos fakultatyvinis protokolas;
- JT Tarptautinė konvencija dėl visų asmenų apsaugos nuo prievartinio dingimo (CPED);
- JT neįgaliųjų teisių konvencija ir jos fakultatyvus protokolas
- Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas
- 1949 m. rugpjūčio 12 d. keturios JT Ženevos konvencijos bei jų protokolai ir paprotinės tarptautinės humanitarinės teisės normos
- JT deklaracija dėl visų asmenų apsaugos nuo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ir žeminančio elgesio ar baudimo
- JT deklaracija dėl smurto prieš moteris panaikinimo
- JT konvencija dėl pabėgėlių statuso ir jos protokolas
- JT deklaracija dėl visų asmenų apsaugos nuo prievartinio dingimo
- JT neteisminio, neatidėliotino ir savavališko mirties bausmės vykdymo veiksmingos prevencijos ir tyrimo principai
- JT standartinės minimalios elgesio su kalintais taisyklės (Nelsono Mandelos taisyklės)

- JT pagrindiniai elgesio su kaliniais principai
- JT bet kokia forma sulaikytų ar įkalintų visų asmenų apsaugos principų sąvadas
- JT nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės
- JT elgesio su kalinčiomis moterimis ir moterims pažeidėjoms taikomų priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu, taisyklės (Bankoko taisyklės)
- JT teisingumo nusikaltimų ir piktnaudžiavimo valdžia aukoms pagrindinių principų deklaracija
- JT pagrindiniai teismų nepriklausomumo principai
- JT pagrindiniai advokatų vaidmens principai
- JT gairės dėl prokurorų vaidmens
- JT standartinės minimalios taisyklės dėl priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu (Tokijo taisyklės)
- JT teisėsaugos pareigūnų elgesio kodeksas
- JT pagrindiniai teisėsaugos pareigūnams taikomi jėgos ir šaunamųjų ginklų naudojimo principai
- JT medicinos etikos principai, susiję su sveikatos priežiūros darbuotojų, ypač gydytojų, vaidmeniu apsaugant įkalintus ir sulaikytus asmenis nuo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ir žeminančio elgesio ar baudimo
- JT pagrindiniai principai ir gairės dėl asmenų, nukentėjusių nuo šiurkščių tarptautinės žmogaus teisių teisės pažeidimų ir rimtų tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimų, teisės į teisinę gynybą ir žalos atlyginimą
- Kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo atvejų veiksmingo tyrimo ir patvirtinimo dokumentais principai (Stambulo protokolas), pateikti JT Žmogaus teisių komisijos rezoliucijos 2000/43 priede
- Asmenų, kuriems gresia mirties bausmė, teisių apsaugą užtikrinančios apsaugos priemonės (Ekonomikos ir socialinės tarybos (ECOSOC) rezoliucija 1984/50)
- Vienos deklaracija ir veiksmų programa

- JT komiteto prieš kankinimą bendrieji komentarai, ypač komentaras Nr. 4 dėl 3 straipsnio, komentaras Nr. 2 dėl 2 straipsnio ir komentaras Nr. 3 dėl 14 straipsnio
- JT žmogaus teisių komiteto bendrieji komentarai, ypač komentaras Nr. 20 dėl 7 straipsnio, komentaras Nr. 21 dėl 10 straipsnio, komentaras Nr. 29 dėl 4 straipsnio ir komentaras Nr. 31 dėl Šalims nustatytos bendrosios teisinės pareigos pagal TPPTP
- Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, ypač 4 straipsnis ir 19 straipsnio 2 dalis
- 2016 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2134 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui
- ES elgesio kodeksas ginklų eksporto srityje
- Europos Tarybos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, jos protokolai Nr. 6 ir Nr. 13 ir atitinkama Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika
- Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo
- Europos Tarybos konvencija prieš kankinimą ir nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą ir Europos komiteto prieš kankinimą ir nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą rekomendacijos
- Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis (CETS Nr. 197)
- Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (CETS Nr. 210)
- Europos Tarybos standartai dėl suaugusiųjų suvaržymo priemonių psichiatrijos įstaigose
- Afrikos žmogaus ir tautų teisių chartija ir jos protokolai (Maputo protokolai)
- Afrikos vaiko teisių ir gerovės chartija
- Gairės ir priemonės, skirtos kankinimui, žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui Afrikoje uždrausti ir užkirsti tam kelią (Robeno salos gairės)

- Gairės dėl suėmimo, laikymo policijos areštinėse ir kardomojo kalinimo sąlygų Afrikoje (Luandos gairės)
- Amerikos žmogaus teisių konvencija
- Amerikos konvencija dėl kankinimo prevencijos ir baudimo už jį
- Amerikos konvencija dėl prievartinio asmenų dingimo
- Amerikos konvencija dėl smurto prieš moteris prevencijos, baudimo už jį ir jo panaikinimo
- Asmenų, iš kurių atimta laisvė, apsaugos Šiaurės, Pietų ir Centrinėje Amerikoje principai ir geriausios praktikos pavyzdžiai

II priedas. Santrumpų sąrašas

UNCAT – Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą

CAT – Komitetas prieš kankinimą – 10 ekspertų organas, stebintis, kaip Konvencijos šalys ją įgyvendina

CEDAW – Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims

CETS – Europos Tarybos sutarčių serija

BUSP – bendra užsienio ir saugumo politika

(Kitoks) netinkamas elgesys – žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys ar baudimas

CPED – Tarptautinė konvencija dėl visų asmenų apsaugos nuo prievartinio dingimo

CPT – Europos Tarybos komitetas prieš kankinimą

VTK – Vaiko teisių konvencija

BLS – bendroji lengvatų sistema

BLS+ – bendroji lengvatų sistema, ES speciali darnaus vystymosi ir gero valdymo skatinamoji priemonė

TBT – Tarptautinis baudžiamasis teismas

TPPTP – Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas

NVO – nevyriausybinė organizacija

NŽTI – nacionalinės žmogaus teisių institucijos

NPI – nacionalinės prevencijos institucijos (įsteigtos pagal OPCAT)

OPCAT – Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvus protokolą

ESBO – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, kurios buveinė yra Vienoje

SPT – JT Kankinimo prevencijos pakomitetas

JT GA – Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja

UNODC – Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras
